

8. Журкина Е. В. Правовая экспертиза нормативного правового акта как средство повышения эффективности законодательства : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Журкина Екатерина Владимировна. – М., 2009. – 25 с.

9. Рагозин В. Ю. Правовая экспертиза законопроектов в Российской Федерации : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / Рагозин В. Ю. ; Российская академия гос. службы при Президенте РФ. – М., 1998. – 22 с.

10. *Теорія держави і права*. Академічний курс : підруч. / О. В. Зайчук [та ін.] ; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

11. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – 2-ге вид., стереотипне. – Львів : Новий світ 2000, 2005. – 584 с.

Корнієнко В. С. Методологічні засади дослідження правової експертизи в нормопроектній діяльності

У статті здійснено загальнотеоретичний аналіз методологічного інструментарію проведення правової експертизи на стадії нормопроектування. Проаналізовано праці різних учених, як вітчизняних, так і зарубіжних, які займалися вивченням цієї тематики. Виокремлено різні підходи до визначення поняття «правова експертиза». Досліджено питання «нормопроектної діяльності». Надано перелік принципів, які застосовуються при дослідженні питання правової експертизи. Розкрито різні підходи до вибору методів дослідження поняття «правова експертиза на стадії нормопроектування».

Ключові слова: правова експертиза, нормопроектна діяльність, методологія, принцип, метод, наукове дослідження.

Корнієнко В. С. Методологические основы исследования правовой экспертизы в нормопроектной деятельности

В статье проведен общетеоретический анализ методологического инструментария проведения правовой экспертизы на стадии нормопроектирования. Проанализированы труды разных ученых, как отечественных, так и зарубежных, которые занимались данной тематикой. Выделены различные подходы к определению понятия «правовая экспертиза». Исследован вопрос «нормопроектной деятельности». Предоставлен перечень принципов, которые применяются при исследовании правовой экспертизы. Раскрыты различные подходы к выбору методов исследования понятия «правовая экспертиза на стадии нормопроектирования».

Ключевые слова: правовая экспертиза, нормопроектная деятельность, методология, принципы, методы, научное исследование.

Kornienko V. Methodological principles of legal examination in lawmaking activity

The article give a general theoretical analysis of methodological tools of legal examination in legislative drafting stage. It is analyzed works of different scientists both domestic and foreign, engaged in the subject. Different approaches are given to the definition of «legal examination». The question of «Lawmaking activity» is examined. A list of principles applied in legal examination is given. Different approaches are developed to the choice of research methods of the definition of «legal examination in legislative drafting stage».

Key words: legal examination, lawmaking activity, methodology, principle, method, scientific research.

УДК 340.13:[656.051+656.11](045)

Антон Валерійович Кравченко,

аспірант

ВНЗ Університету економіки і права «КРОК»

**ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА
У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ**

Право у сфері безпеки дорожнього руху (далі – БДР) має високий практичний «коефіцієнт проникнення» за наявності зростаючої інтенсивності дорожнього руху та/чи рівня аварійності, необхідності застосування у повсякденному житті країн із переважаючими суходільними мережами сполучення. Відомо, що в Україні окремої галузі права БДР досі не існувало. Це, серед інших причин, може впливати на рівень належності правового врегулювання у сфері БДР, яка має суттєві недоліки через свій несистемний розвиток. Так, у зв'язку з реформуванням законодавства у сфері БДР виникає потреба в уточненні низки категорій та понять цієї сфери, а також в упорядкуванні системи відповідних суб'єктів права.

Так, наприкінці 2015 р. під час парламентських слухань заявлено про імовірне запровадження нового державного органу для загальної координації дій усіх уповноважених органів означеної сфери. Її обґрунтовано, зокрема, і тим, що «в Україні наразі немає єдиного незалежного органу, відповідального за координацію заходів із впровадження та досягнення цілей, спрямованих на реформування сфери організації безпеки дорожнього руху, координацію розроблення та впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки дорожнього руху» [1]. Іншою рекомендацією згаданих слухань є також розроблення законопроекту про БДР. Таким чином, на рівні законодавчого органу держави прямо чи опосередковано визнано існування декількох ключових проблем: а) відсутність законодавчого визначення сфери БДР як такої; б) необхідність постійного доповнення існуючої системи суб'єктів права у сфері БДР; в) відсутність цілісного розуміння системи організації безпеки дорожнього руху;

г) відсутність відповідальності за реалізацію профільних програм і досягнення конкретних показників.

Особливості суб'єктів права, правової та юридичної безпеки, а також окремі аспекти безпеки дорожнього руху досліджували такі вчені, як: С. Алексєєв [2], С. Архипов [3], Б. Дрейшев [4], К. Кістен'єв [5], О. Тер-Акопов [6], А. Фомін [7] та ін.

Наявні наукові праці свідчать про інтенсивність досліджень таких напрямів, як теоретико-правові розробки концепцій національної безпеки, юридичної безпеки, захищеності прав людини, транспортної психології, кримінології, соціальної безпеки, історико-правові дослідження вказаного напрямку тощо. Водночас теоретико-правовий аналіз проблем правового регулювання саме сфери БДР здійснювався недостатньо мірою, внаслідок чого понятійно-категоріальний апарат цієї сфери та його систематизація активно не розроблялися.

Метою статті є дослідження на основі загальнотеоретичного аналізу сучасного стану визначення суб'єктів права у сфері БДР України. Вказана мета обумовлює постановку та вирішення таких завдань: дослідження актуальних проблем визначення суб'єктів права у сфері БДР та їх різновидів і відмінностей.

Сучасні процеси державотворення постійно стикаються із новими викликами та вимагають чіткого юридичного обґрунтування багатьох напрямів, понять і категорій. Загальні особливості правового регулювання сфери БДР в Україні є такими: відсутність однойменної галузі права у правовій науці та належного теоретико-правового обґрунтування розробки й прийняття нормативно-правих документів. Унаслідок цього відносини відповідних суб'єктів права врегульовано або спеціальними одиничними нормативними актами, або кодифікованими актами суміжних галузей права: Законом України «Про дорожній рух» [8], Правилами дорожнього руху [9], Кодексом України про адміністративні правопорушення [10]. Враховуючи цю специфіку, а також відсутність збалансованого нормативного визначення безпеки дорожнього руху, визначення і статус суб'єктів права сфери БДР та їх системи залишається неврегульованими. Зі свого боку, це призводить до таких негативних явищ, як: недосконалість і декларативність законодавства, невідповідність законів праву, безвідповідальність і правовий нігілізм, низькі правосвідомість та юридична захищеність суб'єктів права. Правові норми при цьому характеризуються такими ознаками, як: суперечливість та неефективність, матеріальна незабезпеченість реалізації, вибірковість застосування тощо.

Внаслідок цього тривалий час існує потреба в уточненні поняття суб'єктів права цієї сфери, вдосконалення їх систематизації, а також в аналізі змісту правоздатності та дієздатності. Це також спричиняє необхідність простеження загальних закономірностей становлення і відображення статусу суб'єктів права у законодавстві при сучасних показниках аварійності.

Такі потреби є нагальними як для традиційних, так і новостворюваних суб'єктів цієї сфери. Наприклад, у грудні 2015 р. постало питання про створення додаткового координаційного органу з організації безпеки дорожнього руху на загальнодержавному рівні. Заявлена мета його можливого створення – координувати впровадження та досягнення заходів, спрямованих на реформування сфери безпеки дорожнього руху, координувати впровадження і досягнення заходів, спрямованих на реформування сфери дорожнього руху, розроблення та впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки дорожнього руху в державі.

По суті, це лише доводить факт неефективної діяльності системи існуючих суб'єктів права у сфері БДР. А перша ініціатива розробки законопроекту про БДР свідчить про відсутність повноцінного правового врегулювання галузі, важливої для безпеки держави. Оскільки незадовго до цього було створено Національну поліцію, на яку покладено обов'язок контролю за сферою БДР, слушно постає питання доцільності та ефективності діяльності цього та інших суб'єктів сфери БДР при розподілі їхніх наявних владних повноважень (пункти 11, 13 ч. 1 ст. 23) [11].

Поряд із появою нових суб'єктів, є пропозиції щодо запровадження нових категорій у правовій доктрині. Так, право, правотворчість і правозастосування, будучи ключовими ланками в механізмі забезпечення національної безпеки, у сукупності можуть бути виокремлені у самостійну специфічну сферу безпеки – *юридичну безпеку* [7, с. 101]. Тому важливим є належне теоретичне визначення категоріальних понять.

Зокрема, під *безпекою дорожнього руху* в Україні досі прийнято вважати «характеристику дорожнього руху, що визначається аварійністю» [12, с. 2]. Визначення пов'язує БДР тільки з небезпекою, оскільки не включає таких його складових, як уникнення чи мінімізація аварійності (не визначеного нормативно терміна). Воно охоплює та фактично покладає відповідальність лише на безпосередніх учасників руху за їхні дії, залишаючи поза увагою інших суб'єктів права (зокрема, державу). Водночас для поняття юридичної безпеки як різновиду соціальної (національної) безпеки характерним є стан гарантування та юридичної захищеності суб'єктів права [7, с. 102]. Захищеність суб'єктів сфери БДР від будь-якої шкоди пропонуємо врахувати у допрацьованому визначенні терміна:

БДР – стан дорожнього руху, який забезпечує мінімальну вірогідність виникнення небезпеки (перешкоди) для руху та/або дорожньо-транспортної пригоди. Відповідно, із врахуванням запропонованого визначення поняття, пропонуємо таке визначення поняття *суб'єкта*:

Суб'єкт права у сфері БДР – це особа чи інші соціальні утворення, за якими право визнає здатність бути ініціаторами та/чи розробниками та/чи носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків з метою забезпечення БДР.

Оскільки прийнято розрізняти властивості та відмінності, притаманні *суб'єктам права та суб'єктам правовідносин (учасниками дорожнього руху)*, а також розрізняти ці додаткові категорії [13, с. 16], варто навести конкретні приклади таких відмінностей.

Зокрема, держава може безпосередньо діяти як суб'єкт права, але не може – як суб'єкт правовідносин.

Фізична особа може безпосередньо діяти і як суб'єкт права, і як суб'єкт правовідносин.

За рівнем категоріального узагальнення суб'єкт права відноситься до найвищого рівня, у той час як суб'єкт правовідносин – до найнижчого.

Суб'єкт права є первинним щодо суб'єкта відносин, оскільки перший може існувати без другого, але не навпаки.

Суб'єкти права та взаємовідносин взаємно відрізняються за своїм обсягом, а також нормативно-правовою формою визначеності (закріпленості), оскільки для перших вона є можливою, а для других – обов'язковою.

Рівень індивідуалізації – найнижчий для суб'єкта права і найвищий для суб'єкта правовідносин.

Наявність правосуб'єктності – можливий для суб'єкта й обов'язковий для суб'єкта правовідносин.

Загальною особливістю суб'єктів правовідносин є їхня діяльність у сфері БДР, яку можна умовно розподілити на категорії та навести відповідні аналоги форм реалізації права його суб'єктами.

Так, форми реалізації права його суб'єктами можуть включати такі категорії:

1) *ознайомлення* – у вигляді дій для набування певного рівня правосвідомості (наприклад, під час вивчення положень законодавства);

2) *використання* – реалізація з власної ініціативи дозвільних норм (наприклад, рух на заборонний сигнал світлофора при наявності таблички зі стрілкою);

3) *виконання* – активна поведінка з реалізації зобов'язальних норм, незалежно від бажання (наприклад, підкорення примусу руху, зупинки);

4) *дотримання* – пасивна поведінка суб'єктів, спрямована на уникнення порушення (наприклад, дії водія у межах обмежень швидкості руху);

5) *застосування* правових норм – організаційно-владна діяльність компетентних органів держави з реалізації правових норм (наприклад, рішення суду);

6) *ініціювання* – започаткування розробки правових норм: за власною ініціативою та/або зобов'язанням реалізуються надані права чи обов'язки щодо нормотворчості;

7) *погодження* – за власним бажанням схвалення (затвердження) норм на етапі їхньої розробки та/або прийняття (індивідуально або колегіально).

Водночас види діяльності суб'єктів відносин у сфері БДР можуть розподілятися на такі різновиди:

1) *загальна* – у ролі користувача загальнодоступної інформації без участі в русі (наприклад, аналіз дорожньої обстановки чи погодження маршруту руху);

2) *спеціальна* – у ролі суб'єкта зі спеціальним статусом (наприклад, учасника дорожнього руху при здійсненні останнього).

3) *спеціалізована* – у ролі суб'єкта владних повноважень, законодавчої ініціативи, представника громадськості, уповноваженого представника громадськості тощо (наприклад, розробка законопроекту).

Таким чином, враховуючи перелічені форми реалізації права та види діяльності суб'єктів відносин, до суб'єктів права сфери БДР можуть відноситися:

1) за класифікацією видів *суб'єктів*:

- держава;
- особи;
- громадські об'єднання без реєстрації статусу юридичної особи;
- інші специфічні неформальні утворення (наприклад, Загальнонаціональний форум БДР);
- програми (проекти) міжнародної технічної допомоги;

2) за класифікацією видів *осіб*:

- держава;
- юридичні публічного права;
- юридичні приватного права;
- фізичні;

- 3) за класифікацією різновидів *юридичних осіб*:
- міжнародні організації чи інші утворення, членом яких є Україна;
 - органи державної влади;
 - органи самоврядування;
 - комунальні підприємства та корпорації;
 - громадські об'єднання з реєстрацією статусу юридичної особи.

Існуюча система понятійно-категоріального апарату сфери БДР не входить до автономної галузі права та не має належного теоретико-правового обґрунтування. Внаслідок цього сфера БДР має наслідком неякісне наповнення змісту більшості ключових теоретико-правових категорій та понять. Зі свого боку, це явище має прямий вплив на: включення до переліку суб'єктів окремих носіїв прав та обов'язків; розподіл чи баланс повноважень і відповідальності суб'єктів сфери БДР; рівень правосвідомості; можливість реалізації права його суб'єктами; а також рівень дорожньої аварійності (як одна з її можливих причин). Проблема потребує посиленого моніторингу, постійного оновлення на тлі детального теоретико-правового обґрунтування для підтримання здатності ефективного функціонування законодавства сфери БДР.

Використані джерела

1. *Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан і перспективи забезпечення в Україні безпеки дорожнього руху»* : Постанова Верховної Ради України від 13 квітня 2016 р. № 1091-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1091-19>
2. *Алексеев С. С.* Общая теория права : в 2 т. / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1982. – Т. II. – 360 с.
3. *Архипов С. И.* Субъект права: Теоретическое исследование : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Архипов Сергей Иванович. – Екатеринбург, 2005. – 522 с.
4. *Дрейшев Б. В.* Правовая безопасность и проблемы ее обеспечения / Б. В. Дрейшев // Правоведение. – 1998. – № 2. – С. 11–19.
5. *Кистенев К. И.* Система субъектов российского права в условиях рыночных отношений : автореф. дис. на соискание науч. степени. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Кистенев Кирилл Иванович. – Саратов, 2011. – 26 с.
6. *Тер-Акопов А. А.* Юридическая безопасность человека в Российской Федерации (Основы концепции) / А. А. Тер-Акопов // Государство и право. – 2001. – № 9. – С. 11–18.
7. *Фомин А. А.* Юридическая безопасность и правовая защищенность: соотношение и взаимосвязь / А. А. Фомин // Журнал российского права. – 2005. – № 11 – С. 101–108.
8. *Про дорожній рух* : Закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
9. *Про Правила дорожнього руху* : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>
10. *Кодекс України* про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
11. *Про Національну поліцію* : Закон України від 1 квітня 2016 р. № 1091-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
12. *ДСТУ 2935-94* «Безпека дорожнього руху. Терміни та визначення». – Київ : Держстандарт України, 1995. – 16 с.
13. *Информационные правоотношения*: теоретические аспекты : кол. монография / под ред. И. М. Рассолова. – М. : Проспект, 2016. – 226 с.

Кравченко А. В. Поняття та види суб'єктів права у сфері безпеки дорожнього руху

Вивчено стан сфери безпеки дорожнього руху України з точки зору її теоретико-правового обґрунтування, поняття і видів її суб'єктів. Запропоновано види класифікації суб'єктів права сфери безпеки дорожнього руху. Наведено відмінності характеристик суб'єктів права та суб'єктів відносин вказаної сфери.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, правове регулювання, суб'єкт права, Україна.

Кравченко А. В. Понятие и разновидности субъектов права в сфере безопасности дорожного движения Украины

Изучено состояние сферы безопасности дорожного движения Украины с точки зрения ее теоретико-правового обоснования, понятия и видов ее субъектов. Предложены виды классификации субъектов права сферы безопасности дорожного движения. Приведены отличия характеристик субъектов права и субъектов отношений указанной сферы.

Ключевые слова: безопасность дорожного движения, правовое регулирование, субъект права, Украина.

Kravchenko A. Concept and types of legal subjects in road traffic safety legislation in Ukraine

Researched road safety area of Ukraine in terms of its theoretical and legal reasoning, the definition and types of its legal subjects. Suggested classification types of legal subjects of road traffic safety legislation. Described distinctive characteristics of legal subjects and relationship subjects of the specified area.

Key words: road traffic safety, law regulation, legal subject, Ukraine.